στον δένδρον κρίνεται, καὶ κατὰ τοὺς μαθητὰς οὓς μορφώσει πᾶς καθηγητὴς ἐκτιμᾶται. Ἀλλ' οὐδὲ δυνατόν ἐστι καθηγητὴς, ὅστις δι' ἀτρύτων πόνων τῆς ἐπιστήμης τὴν ἕδραν ἀνέβη, νὰ παρέχῃ εὐχερῶς τῆς ἐπιστήμης τὸ δίπλωμα εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχεν, ὡς τὰ τῆς Ἰταλίας καὶ Γερμανίας Πανεπιστήμια πρὸς τοὺς ἀλλοδαπούς· ὁ Ἕλλην καθηγητὴς ἂς ἔχῃ ἀείποτε ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν χερσὶν αὐτοῦ κεῖται ἡ τιμὴ καὶ ἡ αἰσχύνη τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλως τε πλήρη ἔχω πεποίθησιν, ὅτι ἅμα γίνῃ γνωστὴ ἡ τῶν καθηγητῶν δικαία αὐστηρότης, ὡς ἐκ θαύματος θέλει παύσει ἡ ἀνικανότης καὶ ὀκνηρία νὰ θαμίζῃ τῆς Ἑλλάδος τὰς σχολάς. Ὡς ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἐδίδαξε τοὺς κυβερνῶντας, ὅτι ἡ κιβδηλεία τῶν νομισμάτων δὲν σώζει τὴν ἀξίαν αὐτῶν διὰ μόνου τοῦ νομίμου τύπου ὃν φέρουσιν ἐγκεχαραγμένον, ἀλλ' ὅτι ἀνάγκη ἐκ δοκίμου μετάλλου νὰ ὦσι κατεσκευασμένα, οὕτω καὶ ὁ τοῦ διδάκτορος τίτλος δὲν ὑψοῖ αὐτὸς καὶ μόνος τὸν φέροντα αὐτὸν εἰς τὴν ὑπόληψιν τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ προσαπαιτεῖται καὶ ἡ τοῦ φέροντος τὸν τίτλον ἀξία. Μὴ γὰρ δὲν ἔχωμεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν τὴν τῶν ἡμετέρων λόγων ἀπόδειξιν; Ὁπόσοι μὲν παρ' ἡμῖν ἄνδρες οὐδὲν σχόντες δίπλωμα διεκρίθησαν, τινὲς δὲ ἔτι καὶ νῦν ἐν ἡμῖν διακρίνονται, εἴτε ὡς δικασταὶ, εἴτε ὡς δικηγόροι, ὁπόσοι δὲ πτυχιοῦχοί εἰσιν ὁ περίγελως καὶ αὐτῶν τῶν ὑπογραμματέων τῶν δικαστηρίων διὰ τὴν παχυλὴν αὐτῶν ἀμάθειαν;

Ἐμακρυγόρησα, φίλε, καὶ ὅμως μακρὰν εἰμὶ τοῦ νὰ ἐξαντλήσω ὅσα δύναταί τις εἰπεῖν περὶ τῶν δύο σπουδαιοτάτων ἐν τῇ πολιτείᾳ λειτουργιῶν, τοῦ κλήρου καὶ τῆς διδασκαλίας. Ἐσχεδιγράφησα μόνον τὸν μέγαν κύκλον ἐν ᾧ ἡ ἐνέργεια ὑμῶν ὡς ὑπουργοῦ περικλείεται· διέλθετε μετ' ἐπιστασίας τὸ εὐρὺ στάδιον ἐν ᾧ ἐκλήθητε νὰ σταδιοδρομήσητε ὡς ὑπεύθυνος τῆς βασιλείας λειτουργός. Ἠγωνίσθητε ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλλάδος, καρτερικῶς, ἠγωνίσθητε, φίλε, καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔπαλλεν ὀνειρευομένης τῆς ψυχῆς ὑμῶν τὸ μέγα τῆς Πατρίδος μέλλον· ἰδοὺ εὔνους τύχη ἀνεβίβασεν ὑμᾶς ἐπὶ τοῦ στηλοβάτου, ἐξ οὗ δύνασθε νὰ ἐποπτεύητε τοὺς καλλιεργοῦντας τὴν ἄμπελον τοῦ Κυρίου, καὶ τοὺς ἀροτριῶντας τὴν ἐρυθώλακα τῆς παιδείας ἄρουραν· ἐμψυχώσατε τοὺς ἐπαξίως ἐργαζομένους, ἐκβάλετε τοὺς ἀναξίους, τὴν πύλην τῶν βαθμῶν καὶ τῶν ἀξιωμάτων, ἣν ἡ ἠμιμάθεια ὅπως πλατύνῃ ἐκρήμνισε καὶ σὺν αὐτῇ μέγα τοῦ τειχίσματος μέρος καὶ ἀθρόα εἰσέρρευσεν. Ἐλευθέρα μενέτω ἡ παλαίστρα, ἡ δάφνη ὅμως τῆς νίκης νὰ μὴ δίδεται εἰμὴ τῷ νομίμως ἀθλήσαντι καὶ ἀριστεύσαντι. Ἡ Ἑλλὰς προώρισται νὰ ἐκπολιτίσῃ τὴν Ἀνατολὴν, μωρία ὅμως, προφανὴς ἐστι μωρία τὸ νομίζειν, ὅτι διὰ τῆς ἡμιμαθείας θέλει βαδίσει πρὸς τὴν μεγάλην ταύτην κατάκτησιν. Τὴν Ἀνατολὴν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν θεωροῦσι πάντα τὰ ἔθνη ὡς μέγα τι πεδίον, ἐν ᾧ μέγιστοι ἆθλοι πρόκειται νὰ πραχθῶσι, πάντα πρὸς τοὺς ἀγῶνας τούτους προαλείφονται, ἡ δὲ Ἑλλὰς, ἥτις πρέπει νὰ κατέλθῃ ὡς ἀκμαῖος πρωταγωνιστὴς, θέλει μένει ἀργὴ, ἢ θέλει παρουσιασθῇ ὡς ἔστι παρεσκευασμένη; Τίνα ἄπλετον ἤθελε κινήσει γέλωτα ὅστις γαῦρος ἐπὶ ὄνου καθήμενος ἤθελε παρουσιασθῇ εἰς τὰ Ὀλύμπια, ἵνα διαμφισβητήσῃ τὸ ἆθλον πρὸς τὸν μεγαλοπρεπῆ καὶ σφριγῶντα τοῦ Ἱέρωνος κέλητα; Σύμπασα ἡ Εὐρώπη ἔχει ἐφ' ἡμᾶς ἠτενισμένα τὰ βλέμματά της· πρὸς Θεοῦ μὴ γινώμεθα καταγέλαστοι ὡς πίθηκοι οὐχὶ δ' ὡς ἄνδρες μιμούμενοι τὰ ἐν ἐκείνῃ γιγνόμενα. Καὶ κατὰ μὲν δύναμιν καὶ πλοῦτον μόλις μετὰ μακρὸν χρόνον ἴσως δυνηθῶμεν πρὸς ἐκείνην νὰ ἐπίσωμεν, κατ' ἀρετὴν ὅμως καὶ παιδείαν καὶ ἀπὸ τοῦδε, ἂν θέλήσωμεν, δυνησόμεθα ν' ἀμιλληθῶμεν πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους, ἐὰν κρατύνωμεν τὰς παρ' ἡμῖν σπουδὰς, καὶ ὡς τὸν ὀλεθριώτατον τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐχθρὸν πολεμήσωμεν τὴν ἡμιμάθειαν.

Ἐν ταῖς τρισὶν ἱεραῖς ταύταις ἡμέραις, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἔργων μου σχολὴν ἄγων, τὴν ἐπιστολήν μου ταύτην ἔγραψα, φίλε· ἀποτιθέμενος δὲ τὸν κάλαμον σήμερον τὴν μεγίστην τῶν χριστιανῶν ἑορτὴν, ἂς μοι ἐπιτραπῇ ὁσίως νὰ τρέψω τὸ ἱερὸν ᾆσμα καὶ νὰ εἴπω· «Ἑλλὰς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν παιδείᾳ τὴν δουλείαν πατήσουσα καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει τὸ φῶς χαρισομένη.»

Ἔγραφον ἐν Ἀθήναις
τὴν ἁγίαν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα 1865.

Ὁ ὑμέτερος φίλος
Ν. Ι. ΣΑΡΙΠΟΛΟΣ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Καλλιτεχνικὴ ἐξέτασις τῶν κατὰ τὴν ἀποπεράτωσιν καὶ ἀνακαίνισιν τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἔργων τοῦ πρώην πρυτάνεως Κ. Φρεαρίτου ὑπὸ Λυσάνδρου Καυταντζόγλου ἀρχιτέκτονος, κλ. Ἀθῆναι, 1865 εἰς 8ον. σελ. 80.

—

Διὰ τοῦ πονήματος τούτου ὁ Κ. Λ. Καυταντζό-

γλους, ἐπίσημος, ὡς γνωστὸν, ἀρχιτέκτων, καὶ διὰ τοῦτο παρ' ἡμῶν μὲν παροράμενος, παρὰ δὲ τῶν Εὐρωπαίων ἐξαιρέτως τιμώμενος, σπουδάζει ν' ἀποδείξῃ ὅτι αἱ ἐσχάτως γενόμεναι ἐπισκευαὶ τοῦ Πανεπιστημίου, ἐγένοντο ἀτέχνως καὶ ἀκόμψως, καὶ ὅτι οὕτω πως τελεσθεῖσαι διέφθειρον τὸ ἀρχαῖον σχέδιον, συνταχθὲν κατὰ τὸν ἰωνικὸν ῥυθμὸν ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος Χάνσεν. Ἐπὶ τούτῳ δὲ φιλοχωρεῖ εἰς λεπτομερείας, τὰς ὁποίας ἀνίκανοι εἴμεθα νὰ ἐκτιμήσωμεν· διὸ οὔτε τολμῶμεν νὰ ἐκφράσωμεν γνώμην, ἵνα μὴ πάθωμεν ὅ,τι ἔλεγέ ποτε ὁ Ἀνάχαρσις, « θαυμάζων πῶς παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνῖται, κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται. » Τὰς περὶ ἀλλοιώσεων ὅμως ἐν γένει τῶν δημοσίων κτιρίων παρατηρήσεις τοῦ συγγραφέως εὑρίσκομεν τόσον ὀρθὰς, ὥστε παραθέτομεν ὁλοσχερῶς αὐτὰς ἐνταῦθα, προτρέποντες καὶ ἡμεῖς τοὺς ἰσχύοντας νὰ μὴ ἀφίνωσι νὰ πράττωνται βανδαλικαὶ τῳόντι καταστροφαί.

Ἰδοὺ αὐταί·

« Ταῦτα, εἰ καὶ ὀλίγα, ἔκρινα ὅμως πρέπον νὰ γράψω καὶ ὑπὲρ τοῦ συναδέλφου μου Κυρ. Χ. Χάνσεν, ἀδικηθέντος διὰ τῆς λεγομένης ταύτης ἀνακαινίσεως, ἢ μᾶλλον διὰ τῆς κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν διαστροφῆς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σχεδίου, καὶ ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς μόλις ἀναγεννωμένης ἐν Ἑλλάδι καλλιτεχνίας. Νομίζω δὲ ὅτι ἀπροκαλύπτως καὶ δημοσίᾳ ἐλεγχόμενα τὰ εἴτε ἐξ ἀμαθείας, εἴτε ἐκ δοκησισοφίας γενόμενα ταῦτα εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ Πανεπιστημίου ἀσεβήματα, τὰ ὑπὸ τοῦ ὄχλου ὡς λαμπρά τινα καὶ ἀξιέπαινα κατορθώματα θαυμαζόμενα, δύνανται νὰ προφυλάξωσι καὶ ἐν μέρει σώσωσιν ἀπὸ τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου ὁμοίας τινὸς ἀσεβοῦς ἐπισκευῆς καὶ ἀποπερατώσεως καὶ ἕτερα μνημεῖα ἢ τῆς νέας τέχνης, τὰ ὁποῖα ἀτυχῶς δὲν ἐπεράνθησαν εἰσέτι καὶ ἔμειναν ἀτελῆ, ἢ πρὸ αἰώνων ἤδη τετελεσμένα, καὶ ὡς ἱστορικὰ τῆς τέχνης μνημεῖα θεωρούμενα, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα, χάριν ἴσως τελειοτέρας καλλιτεχνικῆς ἀποπερατώσεως ἢ ἀνακαινίσεως, πιθανὸν νὰ ἀνατεθῶσιν ἀδιαφόρως εἰς χεῖρας τῶν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἐν γένει διεπόντων ἐνταῦθα στρατιωτικῶν μηχανικῶν, εἰδικὰς ἐχόντων γνώσεις, ὡς εἶναι ἐπόμενον, τῶν τῆς πυλεμικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, κλάδου μὲν καὶ ταύτης οὔσης τῆς γενικῆς ἐπιστήμης τῆς τεκτονικῆς, ἀλλὰ παντάπασι διαφόρου καὶ ἀνεξαρτήτου ἀπὸ τοῦ τῆς πολιτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ὁποίας, ὡς κύριον σκοπὸν ἐχούσης τὸν τῆς καλλιτεχνίας, ἡ θεωρία ἐν εἰδικαῖς σχολαῖς πάντοτε διδάσκεται· ἢ εἰς χεῖρας ἀμαθῶν περὶ τὴν τέχνην ἐπιτροπῶν, ἢ ἁπλῶς τεκτόνων, ἀδαῶν ἐπίσης τῆς τε θεωρίας καὶ καθόλου τῆς τέχνης, καὶ οὕτω νὰ πάθωσιν ἀθεράπευτον καταστροφὴν, ὁποίαν οὐκ ὀλίγα ἔπαθον μέχρι τοῦδε· διότι, κατὰ τὸν Μιλιτίαν, « ἀδύνατον νὰ γινώσκωμεν πρᾶγμά τι καλῶς, ἐὰν μὴ πρότερον μάθωμεν αὐτὸ καλῶς. » Καὶ ὑψοῦται μὲν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν φωνὴ κατὰ τῶν κακοτεχνημάτων τοιούτων τεχνιτῶν, ἀλλὰ μάτην ἐκπέμπονται αἱ οἰμωγαὶ καὶ κραυγαὶ τῶν πασχόντων καὶ καταστρεφομένων ἀτυχῶν μνημείων, καὶ αἱ ὑπὲρ αὐτῶν διαμαρτυρήσεις καὶ ἀνίσχυροι φωναὶ τῶν ὀλίγων παρ' ἡμῖν φιλοτέχνων διέρχονται ἀνήκουστοι, ὡς φωναὶ βοώντων ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ὁ Ὅσιος *Λουκᾶς* ἐν Λεβαδείᾳ οἰμώζει κατὰ καιρὸν καὶ θρηνεῖ διὰ τὰ κατ' αὐτοῦ ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς ἀμαθείας καὶ βαρβαρότητος φερόμενα τραύματα. Τὸ πολύτιμον ἱστορικὸν ναΐδιον, τὸ ἀπὸ τοῦ μέσου αἰῶνος σωζόμενον, παρὰ τῇ ἐν Ἀθήναις νέᾳ μητροπόλει, εἰς μάτην διεμαρτυρήθη κατὰ τῆς γενομένης ἐν τῷ ἐσωτερικῷ αὐτοῦ παραμορφώσεως ἐπὶ δημάρχου τοῦ κ. Γ. Σκούφου. Ἡ ἀτυχὴς *Χρυσοσπηλαιώτισσα* ὑπομονετικῶς περικυκλοῦται ὡς ὑπὸ φοβεροῦ τινος πολιορκητοῦ, καὶ ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν πάντων, ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων, φιλοτέχνων καὶ φιλαρχαίων, βλέπουσα τὴν ἄφευκτον αὐτῆς καταστροφὴν, δὲν δύναται νὰ τύχῃ οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης προτασίας, εἰ καὶ προτείνει ὑπὲρ ἑαυτῆς τὸ μόνον διασωθὲν ἐνταῦθα ἐκ τῆς μεσαιωνικῆς ἐποχῆς κωδωνοστάσιον. Ἡ περιεργοτάτη, καὶ ἴσως μοναδικὴ κατά τε τὸν σχηματισμὸν τῆς ἰχνογραφίας καὶ τοῦ βαπτιστηρίου αὐτῆς *Ἑκατονταπυλιανὴ τῆς Πάρου* ἐκκλησία μετὰ τῆς σταυροειδοῦς ἀρχαίας κολυμβήθρας βανδαλικῶς παρεμορφώθη ὑπὸ μηχανικοῦ, ἀδείᾳ τῆς Κυβερνήτεως, προσλαβοῦσα κατὰ τὴν ἐπισκευὴν ἀντὶ τῶν ἀρχικῶν διαστύλων σταυροειδεῖς θόλους καὶ ἰταλοκορινθιακὰ κιονόκρανα, καὶ οὕτως ἀπολέσασα τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἱστορικὴν καλλονὴν καὶ ἁπλότητα. Ὁ ἐν Τήνῳ ναὸς τῆς *Εὐαγγελιστρίας*, ἐκφράζων τὴν ἐποχὴν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος, ὡς ὂν τὸ μόνον καὶ κύριον μνημεῖον τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὅπλων, κινδυνεύει νὰ ἀπολέσῃ τὸν νηπιώδη μὲν, ἀλλ' ἰδιόρρυθμον χαρακτῆρα, καθὼς τὸ τολμηρὸν αὐτοῦ κωδωνοστάτιον διὰ τῆς ἀδείᾳ καὶ ἐπιστασίᾳ τῆς Κυβερνήσεως γενομένης ἐπισκευῆς ἀπώλεσεν ἤδη τὴν πρωτοτυπίαν του, εἰκονίζουσαν τὸ εὔτολμον τῆς ἱστορικῆς ἐκείνης ἐποχῆς. Τοῦ ἐν Πάτραις ναοῦ τῆς *Παντανάσσης*, καὶ περ ἀνορθωθέντος, παρεμορφώθη πάλιν τὸ σχέδιον ὑπὸ μηχανικοῦ τῆς Κυβερνήσεως, προστεθεισῶν ἀντηρίδων καὶ εἰσαχθεισῶν πλείστων ἄλλων ἀλόγων μεταῤῥυθμίσεων εἰς τὸ ἀρχικὸν αὐτοῦ σχέδιον. Τὸ γραφικώτατον ἐν Ἀθήναις βυζαντινὸν ναΐδιον τῶν *Ἁγίων Θεοδώρων*, καὶ τοι φαίνεται ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅτι διεσώθη ἐκ τῆς ἐπικειμένης αὐτῷ κατεδαφίσεως, κινδυνεύει ὅμως πάλιν, ἕνεκα ἀτέχνου καὶ σχολαστικοῦ τινος παραλληλο-

γραμμικοῦ σχεδίου, νὰ ἀπολέσῃ τὴν πρὸς μεσημβρίαν σκηνογραφικὴν περίεργον ἄποψιν.

» Τὰς διὰ τῶν ἐπισκευῶν ταύτας καταστροφὰς θεωρῶν ἐπερχομένας τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης, ὡς φοβεράν τινα τῆς ἀμαθείας καὶ ὀλιγωρίας λαίλαπα· προβλέπων δὲ μετὰ θλίψεως ὅτι θέλουσιν ὑποκύψει εἰς αὐτὰς καὶ πάμπολλα ἄλλα τῆς τέχνης μνημεῖα, οἷον ἐνταῦθα ἐκ μὲν τῶν βυζαντινῶν ὁ ἐν τῷ *Δαφνίῳ* ἱστορικὸς ναός, ὁ τῶν *Ἀσωμάτων* καὶ τῆς *Πεντέλης*· ἐκ δὲ τῶν νέων, ὑπὲρ ὧν ἐγὼ τοσαῦτα ἐμόχθησα, τὸ Ἀρσάκειον καὶ ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἀτελεύτητα εἰσέτι διατηρούμενα, καὶ ἴσως ὑπ' ἄλλου μηχανικοῦ ἢ πρωτοτέκτονος, ἢ καὶ ἁπλῶς ὑπὸ δοκησισόφου τινὸς ἐπιτροπῆς ἰδιοτρόπως πως περατωθησόμενα· ἔτι δὲ τὴν αὐτήν ποτε τύχην ὑποπτεύων καὶ εἰς τὸ νῦν τῇ γενναίᾳ δαπάνῃ τῶν ἀοιδίμων Μ. Τοσίτζα καὶ Ν. Στουρνάρη καὶ τῆς ἀληθῶς φιλογενοῦς καὶ φιλοπάτριδος Ἑλένης Τοσίτζα ἀνεγειρόμενον Πολυτεχνεῖον, ἀδημονῶ καὶ λυποῦμαι, καὶ πείθομαι δυστυχῶς ἐκ τῶν πραγμάτων περὶ τῆς πικρᾶς ταύτης ἀληθείας, ὅτι εἰς ἄξενον μὲν ἔτι καὶ ἀλίμενον χώραν εὑρίσκεται ἡ ἄλλοτε ἐξοστρακισθεῖσα ὑπὸ τῆς βαρβαρότητος καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ἑλληνικῆς βασιλείας εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐπανελθοῦσα καλλιτεχνία· μάταιοι δὲ ἴσως καὶ ἀνίσχυροι εἰσέτι φαίνονται νὰ ἀντιταχθῶσι πρὸς στηριγμὸν αὐτῆς κατὰ τῆς ἀμαθείας καὶ δοκησισοφίας οἱ τοσοῦτοι μέχρι τοῦδε καταβληθέντες καὶ ἔτι καταβαλλόμενοι κόποι δι' ἀνεγέρσεως καλλιτεχνικοῦ τινος μνημείου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου νὰ μὴ ἐπίκειται, ὡς τὸ ξίφος τοῦ Δαμοκλέους, ξένη τις τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου καὶ ἰδιότροπος ἀποπεράτωσις καὶ ἀνακαίνισις.

» Ἐλεεινολογῶν λοιπὸν τὴν τῆς τέχνης ἀμάθειαν ἡμῶν, καὶ ἣν ἀπέχομεν ἀπὸ τῶν προγόνων ἡμῶν ἄπειρον ἀπόστασιν καταμετρῶν, ἀνακράζω μετ' ἀθυμίας· τάλαινα Ἑλλάς, ἡ ποτὲ μήτηρ καὶ τροφὸς πάσης καλλιτεχνίας, καὶ σὺ, περικλεὲς τῆς Ἀθηνᾶς ἄστυ, ἄλλοτε τὸ πλῆθος ἔκρινε τὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα τῶν διαγωνιζομένων τέκνων σου, Φειδίου λέγω καὶ Ἀλκαμένους, τῶν δαιμονίων ἐκείνων διδασκάλων, τῶν μετὰ τοσούτους αἰῶνας διατηρούντων εἰσέτι τὰ πρωτεῖα ἐν τῇ τέχνῃ· σήμερον, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ ἔθνους, ἡ διὰ τῆς λεγομένης ἀνακαινίσεως καὶ ἀποπερατώσεως γενομένη ἀποβαρβάρωσις τοῦ νέου σου ναοῦ τῆς σοφίας, οὐ μόνον μιᾷ φωνῇ δὲν κατακρίνεται, ἀλλὰ καὶ, φεῦ! ἐπαινεῖται δημοσίᾳ καὶ θαυμάζεται! Εἰς τοιούτους καιροὺς καὶ τοιαῦτα ἤθη, πρὸς ἐπιβεβαίωσιν τοῦ παρ' ἐμοῦ παραδεδεγμένου γαλλικοῦ λογίου, **(Fais ce que dois, advienne que pourra)** καὶ ἀπόδοσιν μικροῦ τινος φόρου εἰς τὴν καλὴν καὶ σωτήριον ταύτην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τέχνην τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, καταλληλότερον δὲν νομίζω ἄλλο, ἢ νὰ καταπαύσω τὸν λόγον, μεταγράφων ἐνταῦθα καὶ μεθερμηνεύων τὴν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφήν, τὴν ὁποίαν ὁ φιλέλλην καλλιτέχνης καὶ ἀρχαιολόγος Κ. Δελαβόρδης ἔγραψεν ἐπὶ τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ συγγράμματός του περὶ τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ΙΕ', Ις' καὶ ΙΖ' αἰῶνος·

» **Aux Vandales, mutilateurs, spoliateurs, restaurateurs, de tous les pays, hommage d'une profonde indignation.**

» ἤτοι·

» Τοῖς πανταχοῦ Βανδάλοις, ἀκρωτηριασταῖς, συλητικῆς, ἀνακαινισταῖς, εἰς ἔνδειξιν βαθείας ἀγανακτήσεως. »

Ἡ Χρυσαλλὶς τῶν παίδων ἢ ποικίλαι παιδικαὶ ἀναγνώσεις, φιλοπονηθεῖσαι μὲν ὑπὸ Κωνστ. Ἰω. Μαρούδη, πρὸς χρῆσιν ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐκδοθεῖσαι δὲ δαπάνῃ Μ. Ζ. Πρακτικίδου. Ἐν Ἀθήναις 1865. Εἰς 32ον. ἐκ σελ. 128.

—

Φοβούμενος μή με ψέξῃ ὁ Ἕλλην ἀναγνώστης ὡς χέοντα μῦρον ἐπὶ φακῇ, καταφεύγω εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Σωκράτους. Ὁ Σωκράτης ἔλεγεν ὅτι « ὀρθῶς ἐστι τῶν νέων πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἔσονται ὅ τι ἄριστοι, ὥς περ γεωργὸν ἀγαθὸν τῶν νέων φυτῶν εἰκὸς πρῶτον ἐπιμεληθῆναι, μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων. »

Κατὰ τὸν φιλόσοφον λοιπὸν διδάσκαλον τῆς ἀγορᾶς, ὀρθῶς πράττει ὅστις τρέπει τὸν νοῦν καὶ τὰς φροντίδας πρὸς τὴν ἀγωγὴν τῶν νέων. Ἐγὼ δὲ τολμῶ νὰ προσθέσω καὶ ὅτι εὐεργετεῖ τὴν πατρίδα ὁ ἀγωνιζόμενος νὰ παράσχῃ αὐτῇ πολίτας χρηστούς, ἱκανοὺς νὰ συγκροτήσωσι πολιτείαν θεμελιουμένην ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς τιμῆς καὶ τῆς δικαιοσύνης· διότι « πολιτεία ἐὰν ἅπαξ ὁρμήσῃ εὖ, ἔρχεται ὡς περ κύκλος αὐξανομένη. » Τοῦτο τοὐλάχιστον ἐδογμάτιζεν ἄλλος φιλόσοφος, καὶ τοῦτο μανθάνομεν καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας καὶ ἐκ τῆς πείρας.

Ἰδοὺ διὰ τί προσαγορεύω μετὰ χαρᾶς τὸ βιβλιδάριον, ὅπερ ἀνωτέρω ἀναγγέλλεται. Τὸ συνταγμάτιον τοῦτο διαιρεῖται εἰς τρία μέρη· τὸ πρῶτον περιέχει ἀναγνώσματα ἀναγόμενα ἰδίως εἰς τὴν θρησκείαν καὶ τὴν οἰκογένειαν· τὸ δεύτερον ὁμιλεῖ περὶ ἠθικῶν προτερημάτων, περὶ καλῆς, περὶ κακῆς ἀνατροφῆς κλ., καὶ τὸ τρίτον ἑλκύει τὴν προσοχὴν τοῦ παιδίου εἰς τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, οἷον τὸν ἥλιον, τὰ νέφη, τὰς ὥρας τοῦ χρόνου καὶ καθεξῆς. Εὔστοχος λοιπὸν ἡ διαίρεσις καὶ βέβαιος ὁ καρπός, καθόσον μάλιστα καὶ τὸ ὕφος τῆς συγγραφῆς εὐληπτον, καὶ αἱ ὑποθέσεις ἐπιτήδειαι νὰ διεγείρωσι τὴν περιέργειαν τῶν νέων ἀναγνωστῶν.

Ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν σύνταξιν τῶν τοιούτων ἀναγκαιοτάτων καὶ ὠφελιμωτάτων πονημάτων πρεσβεύω πάντοτε τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν οὐχὶ ἅπαξ ἀλλὰ πολλάκις ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ ἑρμηνεύσω. Καὶ εἰ μὲν ἦτο ἰδία ἐμοῦ δὲν ἤθελον ἴσως ἐπαναλάβει αὐτήν· ἀλλ' ἄρχεται ἀπὸ τοῦ Πλάτωνος καὶ καταβαίνει μέχρις ἡμῶν, διελθοῦσα διὰ πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, καὶ αὐτῶν τῶν νεωτέρων, οἷον τῆς Ἀμερικῆς. Ὁ Πλάτων ἔλεγε τὸ ἑξῆς· « Οὐδὲν μάθημα μετὰ δουλείας τὸν ἐλεύθερον χρὴ μανθάνειν· οἱ μὲν γὰρ τοῦ σώματος πόνοι βίᾳ πονούμενοι χεῖρον οὐδὲν τὸ σῶμα ἀπεργάζονται, ψυχῇ δὲ βίαιον, οὐδὲν ἔμμονον μάθημα. Μὴ τοίνυν βίᾳ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ *παίζοντας* τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τ' ἦς καθορᾷν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκε. »

Παίζοντες λοιπὸν πρέπει νὰ διδάσκωμεν τοὺς παῖδας· τῆς παιδιᾶς δὲ ταύτης μέρη νομίζω δύο πρῶτον τὴν διήγησιν, οὐχὶ τὴν ἁπλῆν, ἀλλὰ τὴν γινομένην μετὰ δραματικῆς τινος πλοκῆς, καὶ δεύτερον τὰς εἰκόνας. Λέγων δὲ δραματικὴν πλοκὴν δὲν ἐπιθυμῶ, ὡς δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ ὁ συγγραφεὺς (σελ. γ') « μακρὰν μυθώδη ἱστορίαν, ἐν ᾗ ἀναμίγνυνται τραγικαὶ σκηναί, ἔριδες καὶ πράγματα ὅλως ἀνάρμοστα τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ, οὔτε διηγήματα κατ' ἐπιφάνειαν μὲν ὠφέλιμα καὶ ὡραῖα, πράγματι δ' ἄσχημα καὶ ἀνωφελῆ· » εἴ τις ἔγραψέ τι τοιοῦτο ἀποφώλιον τέρας διὰ παιδία, πρέπει ἢ νὰ σταλῇ εἰς φρενοκομεῖον ἢ νὰ καταδικασθῇ νὰ πίῃ τὸ κώνειον ὡς ῥθορεὺς τῶν νέων· ἀλλὰ διήγησιν συνεχῆ, προβαίνουσαν ἐκ τῶν ἧττον περιέργων εἰς τὰ περιεργότερα, καὶ ἔχουσαν εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου τὴν καταστροφήν, ὥστε τὸ παιδίον νὰ τρέχῃ μόνον εἰς ἀνεύρεσιν αὐτῆς, καὶ νὰ τρέχῃ ἄνευ τῆς προτροπῆς τοῦ διδασκάλου χαῖρον καὶ σκιρτῶν. Τοιαύτη δραματικὴ διήγησις θὰ ἔχῃ ἐξ ἀνάγκης μῦθον, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἀνωτέρω περικοπῆς τοῦ συγγραφέως ἀποκοπτέον μοὶ φαίνεται τὸ ἐπίθετον *μυθώδες*. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐγὼ τοὐλάχιστον φρονῶ, ὅτι τὰ διδασκόμενα ἐγχαράττονται εἴς τε τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν καὶ εὐκολώτερον καὶ διαρκέστερον ἢ ἐὰν παραδίδωνται ἀποφθεγματικῶς καὶ ὡς θεολογικὰ δόγματα.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τῆς εὐκολωτέρας καὶ διαρκεστέρας ἐντυπώσεως, ἐπενοήθησαν καὶ αἱ εἰκόνες. Τὸ παιδίον ἀγαπᾷ νὰ τέρπῃ τοὺς ὀφθαλμούς, ἅμα δὲ καὶ νὰ μανθάνῃ πόθεν καὶ διὰ τί ἡ τέρψις. Ἡ εἰκὼν ἀναφλέγει τὴν περιέργειαν, καὶ βιάζει τὸν ἀναγινώσκοντα νὰ μεταβῇ ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸ κείμενον.

Ἀλλ' ἐνταῦθα βλέπω τὸν φιλόπαιδα συγγραφέα στρέφοντα βλοσυρὸν τὸ βλέμμα πρὸς τὸν γράφοντα ταῦτα, καὶ ὑποτονθυρύζοντα μετ' ἀγανακτήσεως τὰ ἑξῆς· « Δὲν ἔχομεν πῶς νὰ πληρώσωμεν τὸν χάρτην καὶ τὸν τύπον καὶ ζητεῖς καὶ εἰκόνας; Δὲν ἀρκεῖ ὅτι καταναλισκόμεθα ἄλλοις γινόμενοι χρήσιμοι, καὶ θέλεις ν' ἀφαιρέσῃς ἀπὸ τοῦ στόματος ἡμῶν καὶ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον; »

Εἰς τὴν ἐπίπληξιν ταύτην οὐδὲν ἔχω ν' ἀντιτάξω· ἀρκοῦμαι μόνον νὰ ἐπαναλάβω ὅτι ὁ μὲν συγγραφεὺς εὐηργέτησε τὰ παιδία ἐκπονήσας τὴν *Χρυσαλλίδα*, οἱ δὲ γονεῖς θέλουσιν εὐεργετήσει ἑαυτοὺς θέτοντες εἰς χεῖρας τῶν ἰδίων τέκνων βιβλίον κατάλληλον καὶ τὸν νοῦν νὰ φωτίσῃ καὶ τὸ στῆθος αὐτῶν νὰ ῥυθμίσῃ.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 15, 1865.

Ὁ Βασιλεὺς ἀνεχώρησεν εἰς Κέρκυραν τὴν 14 τοῦ μεσοῦντος, ὅπου θέλει διατρίψει, ὡς λέγεται, περὶ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας· συνοδεύει δὲ αὐτὸν ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑπουργός.

* * *

Ψαλλομένης ἐν τῇ μητροπόλει τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τοῦ ἀοιδίμου Α. Μαυροκορδάτου, ἦλθε καὶ ὁ βασιλεὺς ἐν μεγάλῃ στολῇ· διετάχθη δὲ καὶ πενθήμερον πένθος. Ἀλλὰ καὶ τὴν χήραν τοῦ ἀποθανόντος ἐπεσκέφθη ὁ βασιλεύς. Ἐν δὲ Σύρᾳ ἡ Ἑταιρία τῆς ἡμετέρας ἀτμοπλοΐας, τιμῶσα τὴν μνήμην τοῦ ἐνδόξου πολίτου, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ θεμελιωτὴς αὐτῆς, διέταξε νὰ κανονοβολῶσι τὰ ἀτμόπλοια ἀνὰ πᾶσαν ἡμίσειαν ὥραν ἐπὶ δεκαπέντε ἡμέρας.

* * *

Εἰς τὸν καθηγητὴν Ν. Πετρῆν, ὅστις, ὡς εἴχομεν γράψει τὸν Μάρτιον, εἶχε παυθῇ ἀδίκως ἀπὸ τῆς καθηγεσίας τοῦ ἐν Σύρᾳ γυμνασίου, ἀπεδόθη τέλος πάντων δικαιοσύνη. Τὸ καθ' ἡμᾶς, συγχαίρομεν τῇ νεολαίᾳ τῆς νήσου ἐκείνης ἀνακτησάσῃ τοιοῦτον ἔμπειρον καὶ χρηστὸν διδάσκαλον.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΤΙΔΙΑ. Ἐν τῷ διαστήματι τῆς δευτέρας τριμηνίας τοῦ ἔτους τούτου κατέπλευσαν καὶ ἀπέπλευσαν εἰς τοὺς κατωτέρω ξένους λιμένας τὰ ἑξῆς ἑλληνικὰ πλοῖα·

Γένουα. Κατέπλευσαν πλοῖα ἓξ τόν. 6118.

Λιβόρνος. Κατέπλ. 84, τόν. 19,923, φέροντα σῖτον ἀξίας 6,254,000 δρ. Ἀπέπλ. δὲ 60, τόν.